

Het Stationsgebied van Leiden

Van buitengebied naar bruisende entree. Gelegen tussen de historische binnenstad van Leiden en het Bio Science Park is het Stationsgebied de meest bezochte locatie van de stad. Dagelijks doen zo'n 70.000 bezoekers deze 'entree van Leiden' aan. Passanten die in het centrum wonen, werken, studeren, zaken doen of er gewoon verblijven. Want de levendige stad Leiden heeft veel te bieden.

De vele passanten die nu in het Stationsgebied arriveren, wacht echter een weinig warm onthaal op een winderig, onpersoonlijk plein. En dat is al vele jaren een doorn in het oog van zowel de Leidenaren als het gemeentebestuur. Alle reden dus om de belangrijke route van het Centraal Station Leiden naar de historische binnenstad te transformeren tot de uitnodigende ontmoetingsplek die het in lang vervlogen tijden was: waar gisteren morgen ontmoet.

'De Stadsvrijheid'

'Gisteren' begint voor het Stationsgebied in het buitengebied. Ver buiten de 'kleine stedelijke nederzetting' waarin Leiden zich in de dertiende en veertiende eeuw ontwikkelde. In de late middeleeuwen bevond zich ten noordwesten van de oude Vestgracht, buiten de Rhynsburgerpoort, een stuk landelijk gebied dat bekend stond als 'De Stadsvrijheid'. Het lag aan de weg naar Oegstgeest en hoorde formeel bij de stad Leiden.

Het was opgedeeld in een groot aantal percelen die eigendom waren van rijke stadsburgers, kloosters en gasthuizen.

Het beleg van Leiden

Na de reformatie kwamen kloosterbezittingen toe aan de stad Leiden en de Leidse Universiteit. Er vonden herverkavelingen plaats en de gebouwen werden herbestemd, onder andere voor de verpleging van zieken. Het jaar 1572 stond in het teken van grote veranderingen met het oog op het naderende beleg van 1574. Alle bebouwing in De Stadsvrijheid werd afgebroken. Vele kloostercomplexen, huizen en boerderijen verdwenen op die manier onder de slopershamer.

Oorlogen en pestepidemieën

Een groot deel van De Stadsvrijheid werd in de jaren rond 1611 vergraven voor een nieuwe stadsuitleg langs de noordrand van de stad. Na twee volgende stadsuitbreidingen in 1644 en 1659 kwam de snelle groei van Leiden echter langzaam tot stilstand. Tussen 1670 en 1815 daalde het inwonerstal dramatisch, onder meer door de achteruitgang van de textielindustrie, oorlogen en pestepidemieën. Veel huizen werden afgebroken en eeuwenlang volstond de ruime jas van de midden zeventiende-eeuwse omwalling.

De Haarlemmerpoort

Rond 1825 is de omgeving van de Rijsburgersingel en de Morssingel beplant met dubbele bomenrijen, begeleidt door weteringen. Ook langs de weg naar de 'Haarlemmerpoort', tegenwoordig de Stationsweg, liggen in die tijd weteringen met bruggetjes naar de tuinen. Bebouwing is er aan het begin van de 19e eeuw nog spaarzaam. Op hoge bastions rond de stad staan windmolens.

Stationskoffiehuis Zomer Zorg

De aanleg van de spoorweg van Amsterdam naar Rotterdam was een zeer belangrijke impuls voor de ontwikkeling van het buitenstedelijke gebied. Deze lijn werd aangelegd tussen 1842 en 1847. Het allereerste Leidse station werd geopend in 1843, waarna het in 1879 werd vervangen door een nieuw station. Het Stationsplein was in die tijd deels als plantsoen ingericht en via een bruggetje over de wetering

bereikbaar. Langs de oostkant van de Straatweg bevond zich rond 1850 al het Stationskoffiehuis Zomer Zorg. Tientallen jaren was dit één van Leidens meest vermaarde horecagelegenheden, met een enorme, lommerrijke tuin.

Een typische stationswijk

Tegen het eind van de negentiende eeuw werd er op uitgebreidere schaal gebouwd buiten de singelgracht. Langzaam transformeerde het Stationsgebied tot een typische stationswijk. Een gebied met een mix van aan het spoor gerelateerde bedrijvigheid en chique residentiele bebouwing langs de hoofdweg tussen station en binnenstad. Het Stationsplein werd hét centrum van openbaar vervoer. Niet alleen door de opening van de nieuwe spoorlijn naar Woerden en Utrecht en als vertrekpunt van diverse tramlijnen, maar ook door de nabij gelegen goederenloods met spoorhaven.

Van knooppunt tot knelpunt

Het gebied ten noorden van het station begon zich eind 19e eeuw, begin 20ste eeuw te ontwikkelen in de vorm van woonbebouwing en het Academisch Ziekenhuis. Dit zorgde voor een toenemende verkeersdruk op de Rijnsburgerweg die daarom werd verbreed. De spoorovergang kreeg een voetgangersbrug. Om de toenemende drukte het hoofd te bieden, ging men al in de jaren '30 aan grootschaliger ingrepen rond het Stationsgebied denken. Vooral de gelijkvloerse spoorwegovergang ontwikkelde zich tot een enorm knelpunt. Pas na de oorlog zou daar verbetering in komen.

Geallieerde bombardementen

Op 10 en 11 december 1944 werden geallieerde bombardementen uitgevoerd op opslagplaatsen van Duitse V-wapens nabij het station van Leiden en omgeving. De schade was groot. Er waren tientallen doden te betreuren. Een groot aantal gebouwen raakte zwaar beschadigd of volledig

vernield. Hoe dramatisch ook: het bombardement had tot gevolg dat de wensen rond de vergroting van het plein versneld mogelijk werden.

Nieuwe verkeersstructuur

Het resultaat was een gigantisch stationsplein van 450 meter lang en 74 meter breed. Een deel werd ingericht voor het tramstation en een centraal autobusstation. Het andere deel maakte onderdeel

uit van de nieuwe verkeersstructuur, inclusief nieuwe doorgangen onder het verhoogde spoor door. Het oude stationsgebouw dat het bombardement had overleefd, moest wijken voor een nieuw station. Het zuidelijke deel van het Stationsplein werd bestemd voor de bouw van kantoren, winkels, showrooms en bedrijfsgarages. De Stationsweg werd vestigingsplek van hotels, café's, restaurants, en winkels.

Passende stadsentree

Het zeer ruime Stationsplein vroeg om een passende 'stadsentree'. In de geest van de wederopbouw verzezen er eind jaren vijftig enkele grote 'hoogbouwprojecten' die als een

scherm tussen het Stationsgebied en de oude buurten kwamen te staan. Onder meer aan de oostzijde van het Stationsplein, waar in

1965 een kantoorgebouw van 11 verdiepingen voor de Universiteit Leiden werd neergezet, ook wel bekend als Stationsplein 10-22. De voorloper van Lorentz.

Beeldbepalende appartementencomplexen

Tegenwoordig zijn de in de jaren zeventig en tachtig opgetrokken appartementencomplexen beeldbepalend, zoals De Kijker en het kantoor van de Sociale Verzekeringsbank. In 1992 verrees op de hoek van de Rijnsburgersingel en het Schuttersveld een groot complex met kantoren en appartementen. Samenvallend met de spooruitbreiding werd in 1996 het vierde en huidige station opgeleverd. In 1997 werd de Schipholweg ter hoogte van het Stationsplein ondergronds geleid door de Stationspleintunnel. Aan de noordzijde van het station vonden eveneens ingrijpende veranderingen plaats. Het Academisch Ziekenhuis uit de jaren tien en twintig van de vorige eeuw werd gesloopt, waarna het huidige Bio Science Park in fases werd gebouwd.

Het Gat van Van der Putte

Te midden van deze bouwstorm, werd het pand aan het Stationsplein 10-22 verkocht. Het kwam leeg te staan, werd gekraakt en vervolgens begin 2000 gesloopt. Aanvankelijk om plaats te maken voor appartementen. Door een geschil tussen de gemeente en de projectontwikkelaar lag het terrein echter jarenlang braak en werd het in de volksmond bekend als 'het gat van Van der Putte'.

Een verbindend visitekaartje

In 2010 koopt de gemeente Leiden 'Stationsplein 10-22' terug van Van der Putte, waarna er een tijdelijk fietsenstalling wordt ingericht. In de zomer van 2016 maakt deze plaats voor 'De Buurt': een tijdelijke ontmoetingsplek die tot halverwege september zou blijven. Daarna gaan bouwpartners Hurks en Van Wijnen aan de slag met het bouwrijp maken van de grond. Begin januari 2017 gaat de eerste schep definitief de grond in voor de realisatie van Lorentz. Het startschot van de totale herontwikkeling van het Leidse stationsgebied.

De Geus

Ondertussen volgde De Geus. Dit plan omvat de herontwikkeling van het YNS blok waar onder meer supermarkt Jumbo is gevestigd. Dit jaren zeventig blok wordt gesloopt om plaats te maken voor een megabios met acht zalen. Ook komen er woningen, een congresruimte, horeca, winkels en een parkeergarage.

En zo ontwikkelt het Stationsgebied zich langzaam maar zeker tot die gedroomde schakel tussen de historische binnenstad en het Bio Science Park: het visitekaartje van Leiden.

